

**муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа № 31**

Утверждено на заседании МО
учителей осетинского языка
и литературы

 Чараева Т.Ц.
от 28.08. 2023 протокол № 1

**РАБОЧАЯ ПРОГРАММА по осетинскому языку
для учащихся 7-х классов по УПМ «Ирон æвзаг»
автор – Колиева И.Н.
(2023-2024 учебный год)**

2023-2024 г.

ИРОН АЪВАДЖЫ АХУЫРАДОН ПРОГРАММАЕ 5–11-АМ КЪЛÆСТÆН

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программае (5 – 11 къл.) арæзт у ахæм бындуравæрæг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программае 1 – 11 кълæстæн (ныффидар æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукаёйы министрад 2017 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ паддзахадон æвзаджы: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се ’рвылбонны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон æрмæг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæрæй иннаемæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу.

Ирон æвзаджы лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлтæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвæрд хæстæ æнæкъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзагтæ хуыздæр æмæ æнцондарæй базонынæн дæр.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зоньндзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амонь, æвзагæй алыхуызон уваерты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хайтгæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культураёйы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературае, æмзонд у йæ адæмимæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культурон-историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг *нысантæ* сты:

1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд æй æмбарын кæнын;

2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;

3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зоньндзинæдтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын;

4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинæдтæ æмæ универсалон ахуырадон архайдтытæ (архайды нысан амонь, фæтк ын æвæрын, библиографион агуырд кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдутты æмæ æндæр æвзаеранты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй æмæ Интернетæй, тексты мидисыл кусын) базоныны кæнын;

5) æвзаджы системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзаджы стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зоньндзинæдтæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинæдтæ рæзын кæнын;

6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурае, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзаджы фæрæзтæй алыхуызон уваерты пайда кæныны æгъдаутгæ, ныхасы этикеты нормæтæ базонын; активон дзырдут хъæздыг кæнын;

7) зоньндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæй практикон хуызы пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы нумæйаг характеристика

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæныны сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысæнттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зонын; скъоладзау цы кары ис, ахуыры алы къæпхæнты (5 – 7, 8 – 9, 10 – 11 къласты) йæ фæлтæрддинад æмæ психологион минниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у:

зонын:

- мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд;
- æвзагæн йæ арæзт;
- æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис;
- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ;
- фæг дзырдуатон æрмæг;

пайда кæнынмæ арæхсын:

- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй;
- æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй;
- алыхуызон лингвистикон дзырдæттæй.

*Лингвистикон компетенци*мæ хауынц скъоладзауты зониндзинадтæ наука «Ирон æвзаг»-æй, йæ хæйттæ æмæ æвзаг наука æгъдауæй ахуыр кæныны нысæнттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонын.

Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикетты нормæтæ зонинимæ.

Ахуырады сæйраг иумæйаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ.

Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» – ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йæ 'гъдæуттæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæртгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгты (алыхуызон текстты) бындурыл.

Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм **хæстæ**:

- скъоладзаутæн базонин кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зониндзинадтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зониндзинадтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

- скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пасивон дзырдуат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базоний литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

- амонин æмæ хуыздæр кæнын орфографин æмæ пунктуацион арæхстдинадтæ æмæ фæлтæрддинадтæ;

- хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын;

- ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдуеттæй æмæ æндæр æххуысгæнаг литературæйæ, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæугæ æрмæг исын.

Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон фæстиуджытæ

Удгоймагон фæстиуджытæ:

1) ирон æвзаг ирон адæмы сæйраг национ-культурон хæзнатæй иу кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджиаг бынат адæймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын;

2) ирон æвзаг эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонын, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурæйы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культурæ бæрзонд кæнынмæ тырнын;

3) дзырдуат хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ раст æмæ уæгъдбарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сæйраг иумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ):

1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонын:

хъусын æмæ кæсын:

- тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;

- кæсыны алы хуызтæ зонын (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стильтæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын;

- тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын;

- цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын;

- алыхуызон фæрæзтæй (уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæугæ æрмæг исынмæ арæхсын;

- дзырдуетты алы хуызтæй, æххуысгæнаг литературæйæ (уымæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдбарæй пайда кæнын;

- бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонын; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын;

- ныхасон зæгъдытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинадтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын;

- ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонын;

- текстмæ байхъусын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йыл бакусынмæ арæхсын (пълан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци);

- тексты сæйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идеяæ бæрæг кæнын;

- текстмæ байхъусыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинагтæ дзургайæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгайæ;

- нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын;

- диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын;

- текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртаст кæнын;

- алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ тексттæ, ныхасы стильтæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзиймæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ;

- хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формæйы раст, уæгъдбарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ны-

хасы хэйтты кэрэдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдзинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдзинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын;

- монолоджы (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдзинаedtæ) æмæ диалоджы алы хуызтæ (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгард кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты æвдыст æ. æнд.) зонын;

- дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон норматæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдауттæ æххæст кæнын;

- этикеты норматæ æххæстæнгайæ ныхасы архайынмæ арæхсын;

- ныхас кæнгæйæ, цæсгомы, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын;

- хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ кæнын; грамматикон æмæ ныхасон рæдыдтытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи тексттæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын;

- чысыл хъусынгæнинагтæ, реферат, доклад кæнынмæ арæхсын; быцау ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын;

2) райст зонындзинаedtæй, арæхстдзинаedtæй, фæлтæрддзинададæй æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметтæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын;

3) альварс адæиммæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцау ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон норматæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнæформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдзинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды;

2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукаытæ æмæ ахуырады;

3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинаedtы бындуртæ; йæ æмвæзад æмæ иуæгты бастдзинады æмбарынад райсын;

4) базонын лингвистикайы бындурон æмбарынаedtæ: лингвистика æмæ йæ сæйраг хэйттæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæнын уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильтæ, аивадон литературæйы æвзаг; наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæгтæнæнтæ æмæ хицæндзинаedtæ ныхасы;

5) зонын ирон æвзаджы лексика æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг норматæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы норматæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты;

6) дзырдæн алыхуызон æвæрст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологон), синтаксисон æвæрст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтмæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастмæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинаedtæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхсын ныхасы эстетикон фарсан аргъ кæнынмæ, аивадон литературæйы тексттæн раиртæст дæтгæйæ.

Скъолайы сәйрагдәр ахуыр кәнынц ирон литературон әвзаг, уыма гәсгә әвзагән куыд предметән әшпәты әнгомдәр бастдзинәдтә ис ирон литературәимә. Әвзагон әрмәг арәхдәр ист цәуы ирон аивадон уацмыстәй; уыима, сқъолайы литературәйы программәйы цы тексттә амынд ис, уыдонәй дәр. Се 'рмәгәй пайдагәнгәйә, әвзәрст цәуынц дзырды лексикон, грамматикон әмә стилистикон миниуджытә, орфографон әмә пунктуацион әгьдәутгә ахуыргонд цәуынц, хъуыдыйәдтә әмә тексты хәйтты бастдзинәдтә. Әвзаг әмә литературәйы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рәзтыл кусгәйә дәр.

Ныхасы рәзтыл кусыны темәтә уәрст цәуынц грамматикон әрмәгыл, әмә сын уыма гәсгә программәйы хицәнәй сахәттә амынд нәй – ныхасы рәзтыл куыст цәуы алы урочы дәр. Культурәзонән әмә коммуникативон компетенцитә рәзын кәнынны тыххәй программә пайда кәны ирон аив литературәйы, адәмон сфәлдыстады, публицистикон, наукон әмә официалон-хъуыддагон тексттәй әмә сә сқъуыддзәгтәй. Уымай уәлдай ма программәмә гәсгә арәзт ахуыргәнән чингуыты ис ахуырадон тексттә – чингуыты авторты фыст тексттә (тематикон пъланты бәрәггонд сты сәрмагонд нысанәй – *). Ацы программәйы сәрмагонд миниуәг у уый дәр, әмә алы әвзагон темә дәр әмбәрстгонд кәнә фәлхатгонд цәуы бәлвырд ныхасон әрмәджы – тексты – бындурыл.

Изложенигә әмә нывәцәнты темәтә әвзәргәйә, архайын хъәуы, цәмәй уыцы куыстыгә әххуыс уой сқъоладзауты фәллойадон, идейон әмә этикон хъомыладән.

Архайын хъәуы, цәмәй сқъоладзаутә ирон әвзаджы фәрцы фаг информации сәхи әхсәнадон царды әшпәт кьабәзтәй әмә иронау дзурын әмә фыссын зоной сәхи әхсәнадон куысты фәлтәрддзинады, бинонты царды, райгуыраән хъәу, горәты тыххәй, әндәр адәмгә әмә бәстәты царды тыххәй.

Уроктәй уәлдай ма кәнын хъәуы консультатитә, семинартә, грамматикон хъәзтыгә, олимпиадәтә әмә әндәр куысты хуызтә.

Курс «Ирон әвзаджы» бынат ахуырадон пъланы

Ахуырадон пъланмә гәсгә 5 къласәй 9 къласы онг къуыри сахәтты ирон (мәдәлон) әвзагәй ис 1,5 урочы, ома: 5 къласы – 51 сах., 6 къласы – 51 сах., 7 къласы – 51 сах., 8 къласы – 51 сах., 9 къласы – 51 сах. 10 әмә 11 къләсты ирон әвзаг ахуыр кәнынц къуыри 1 сахат: 10 къласы – 34 сах., 11 къласы – 33 сах.

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци әвзәрынгәнәг мидис

1. Ныхас

Ныхасы әмбарынад. Ныхасы ситуаци. Дзургә әмә фысгә ныхас. Диалогон әмә монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтә: кәсын, хъусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арәзт: экспозици, бәбаст, архайды цыд, кульминаци, райхәлд, кәрон.

Ныхасы функционалон-мидисон хуызтә: таурәгь, әрфыст, таәрхәттә. Этикетон ныхас, йә арәзт әмә хәстә. Этикетон формуләтә официалон әмә әнәофициалон уавәрты: арфә кәнын, салам дәттын, зонгә кәнын, хабәрттәй әмә әнәнидзинадәй фәрсын, курдиаты, хатыр курыны әмә рәвдауән ныхәстә; хистәримә, ныййарджыгимә, сывәлләтгимә ныхас.

2. Текст

Тексты әмбарынад, йә сәйраг миниуджытә. Тексты темә, сәйраг хъуыды, микротемә. Тексты структура. Тексты хәйтты әмә хъуыдыйәдты бастдзинады мәдзәлттә әмә хуызтә.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн (ВСÆ); йæ арæзт æмæ семантика. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæзтæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цæгон бастдинадтæ ВСÆ.

Тексты пылан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

3. Æвзаджы функционалон хуызтæ

Æвзаджы функционалон хуызтæ: дзургæ ныхас; функционалон стылтæ: официалон-хъуыддагон, наукон, публицистикон; аивадон литературæйы æвзаг. Сæ лексикон, морфологион, синтаксисон миниуджытæ. Стылты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы нормæтæ. Нормæйы кодификаци.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворени, перифразæ, аллеори. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци

Æвзагон æмæ лингвистикон (æвзагонынадон) компетенци æвзæрынгæнæг мидис

4. Æвзаджы тыххæй цумæйаг зонындзинæдтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг, РЦИ-Аланийы дыууæ паддзахадон æвзагæй иу; Республика Хуссар Ирыстоны паддзахадон æвзаг. Æвзаджы ахадындынад ахсæнадон царды. Æвзаджы рæзты бастдинад ахсæнады рæзтимæ.

Иумæйаг æмбарынад æвзагты хæстæгдынады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзагты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасыздæхт. Ирон æвзаджы рæзт.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагонынады историйæ. Ирон æвзагонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

5. Фонетикæ æмæ орфоэпи

Фонетикæ куыд æвзагонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзагты. Хъæлæсонты ивд ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Раулафтон æмæ æнаæраулафтон æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ (к, п, т, ц, ч). Раулафт бæрæггæнæг дамгъæ *гъ* (нагъ, гъе). Уæнг. Цавд. Акцентуалон къордтæ.

Орфоэпийы тыххæй æмбарынад. Ирон литературон æвзаджы орфоэпион нормæ. Æмхъæлæсон мыртæ дз, ц, з, с-йы растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон литературон æвзагты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.

Æмхъæлæсон æмæ хъæлæсон мырты ивддинадтæ.

Фонетикон æвзæрст.

6. Графика

Графика куыд æвзагонынады хай. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдинад. Дыууæ нысанæй амынд мыртæ.

7. Морфемикæ æмæ дзырдарæст

Морфемикæ куыд æвзагонынады хай. Морфемæ куыд дзырды тæккæ къаддæр нысаниуæгджын хай. Морфемæты хуызтæ Дзырдарæзæг æмæ формаарæзæг морфемæтæ. Разæфтуан, фæсæфтуан куыд дзырдарæзæг морфемæтæ. Уидаг. Æмуидагон дзырдтæ. Мырты ивынад уидагджы. Дзырдтæ аразыны хуызтæ. Биранысаниуæгон æмæ омонимон морфемæтæ. Ахадгæ, æнæахадгæ æмæ чысылахадгæ дзырдарæзæн фæрæзтæ. Предметы æнæххæст кæнæ лæмæгъгонд æууæл чи нысан кæны, миногонты ахæм фæсæфтуантæ. Морфемæты стилистикон æууæлтæ. Бындур æмæ кæрон. Афтид кæрон. Уидаг, разæфтуан, фæсæфтуан æмæ кæроны хæстæ дзырды мидаг. Дзырдты морфемон æвзæрст.

8. Лексикологи аема фразеологи

Лексикологи куыд аьвазгонынады хай. Дзырд – лексикайы иуаг. Дзырды лексикон нысаниуаг. Иунысаниуагон дзырдтга. Дзырдты биранысаниуагад. Дзырды комкомма аема ахасга нысаниуаг. Дзырдты тематикон кьордтга. Аембарынгаенаен дзырдуат.

Синонимтга. Антонимтга. Омонимтга.

Ирон аьваджы лексикга йа равзардма гасга. Аппатадамон дзырдтга. Бындурон ирон дзырдтга. Аендар аьвагтгай аьрайсга дзырдтга. Ирон аьваджы историон-этимологион дзырдуат.

Ирон аьваджы лексикга йа пайдаканынадма гасга. Активон аема пассивон лексикга. Диалектизмтга. Профессионализмтга. Архаизмтга. Историзмтга. Неологизмтга.

Дзырды лексикон аьварст.

Фразеологи куыд аьвазгонынады хай. Фразеологион дзырдаьстытга. Уагьдибар аема аенауагьдибар (аенгом аема аенадихгаенга) дзырдаьстытга. Фразеологион синонимтга, антонимтга аема омонимтга.

Фразеологион дзырдуат.

9. Морфологи

Морфологи куыд грамматикайы хай. Ныхасы хайтга куыд дзырдты лексикон-грамматикон хуызга. Ныхасы хайтты система ирон аьваджы. Саьрмагонд нихасы хайтга. Номдары, миногоны, нимаэцоны, номиваджы, мивдисаджы, фьарсдзырды иумайаг грамматикон нысаниуаг, морфологион аема синтаксисон минуджытга. Миногоми аема фьарссагми куыд мивдисаджы номон форматга. Ныхасы хайтты хицаендзинадтга дыгурон литературон аьваджы.

Аьхуысгаенаг нихасы хайтга, са хуызга нысаниуагма гасга, араьтма гасга, синтаксисон функцитга гасга.

Аьвастхьарта аема мырфаьзмьан дзырдтга.

Алыхуызон нихасы хайтты омоними. Ныхасы хайтты субстантиваци.

11. Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикайы хай. Дзырдаьст аема хуыдыйад куыд синтаксисы иуагга.

Дзырдаьст. Дзырдаьстыты хуызга. Саьйраг аема даьлбар дзырдтга дзырдаьсты мидаг. Синтаксисон бастдзинады хуызга дзырдаьсты мидаг. Дзырдаьсты хайтты аьхсан ахастытга.

Хуыдыйадты хуызга загды нысанма аема эмоционалон ахуыртма гасга. Хуыдыйады грамматикон бындур. Хуыдыйады саьйраг аема фьарссаг уаьнтга, са заггыны хуызга. Заггынаджы хуызга.

Хуымаьтаг хуыдыйадты структурон хуызга: дыварсыг аема иуварсыг, цыбыр аема даргь, вазыгджыгонд аема аенавазыгджыгонд, аьххаст аема аенаьххаст.

Иуварсыг хуыдыйадты хуызга. Мивдисагон аема номон иуварсыг хуыдыйадтга.

Вазыгджыгонд хуыдыйадтга. Хуыдыйады аьмухузон уаьнтга, иртаьстгонд уаьнтга, сидаен, баварга аема бахасга араьзтытга.

Вазыгджы хуыдыйадты классификаци. Вазыгджы хуыдыйады хайтты аьхсан синтаксисон ахастытга аьвдысны мадзаьлтга. Баьтгагджы вазыгджы хуыдыйадтга: баьтгавазыгджы, домгьвазыгджы. Аьнабаьттаг вазыгджы хуыдыйадтга. Бирахайон вазыгджы хуыдыйадтга.

Искаь нихас заггыны мадзаьлтга. Комкомма аема фьарссаг нихас.

11. Растфысынад аема пунктуаци

Орфографи куыд раст фысыны агьдаутты система. Орфограммгайы аьмбарынад.

Хьаьлаьсонга аема аьмхьаьлаьсонты растфысынад морфемаьты мидаг. Хьаьлаьсонга аема аьмхьаьлаьсонты растфысынад морфемаьты аьхсан.

Дзырдтæ иумæ, дефисимæ æмæ хицæнтæй фыссыны æгъдауттæ. Цыбыргонд дзыр- ты растфыссынад. Стыр æмæ чысыл дамгъæйæ фыссыны æгъдауттæ. Дзырдтæ иурæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдуат.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ. Иугай æмæ къайджын æрхæцæн нысæнттæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æнæвазыгджынгонд хъуыдыйады. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджынхъуыдыйады: бабæттæвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады цалдæр хуызимæ. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдауттæ. Хистæр æмæ кæстæры, узæг æмæ фысымы 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ды æмæ де 'мбæлттæ. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнатæ. Райгуырæн бæстæ. Адæймаг æмæ æхсæнадон цард. Разамынд дæттыны сусæгдзинæдтæ. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уарæсеимæ. Ирыс- тоны паддзахадон арæст æмæ нысæнттæ. Республикæйы социалон-экономикон уавæр. Фæсивæды проблемæтæ нæ рæстæджы.

Æрдз. Нæ алыварс дунæ. Адæймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъ- дад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адæймаг. Зайæгойты дунæ. Ирыстоны хæхтæ æмæ цаугæдæттæ. Уарæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдзинæдтæ. Мæргътæ æмæ цæрагойты цард. Ирыстоны кæмттæ. Ирыстоны æрдзы хъæздыгдзинæдтæ. Зæххы къори. Адæймаг æмæ космос. Галактикæйы арæст.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнæн чыныг. Боны фæтк. Скъолайы чыныгдон. Скъолайы бæрæгбонтæ. Ахуыр- гæнæг æмæ скъоладзаутæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наука æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындынад адæймаджы царды. Алыхуызон дæсныæдтæ. Скъоладзауты æхсæнадон куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнæн кæрдæджытæ. Иуæй-иу куыстæуттæ. Ахуырад Уарæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антикон æмæ астæуккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антикон ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Цы- быр зонинагтæ зындгонд ахуыргæндты тыххæй. Дунейы адамты æвзагтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культураæ. Æвзаг æмæ культураæ. Мадаелон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ ду- нейы адамты культураæ. Ныхасы этикет. Ирон адамы дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын læгтæ. Уарæсейы хъæбатыртæ. Адæймаджы удварны миниуджы- тæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты диссæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адамон-поэтикон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адæймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адамы æгъдауттæ. Кур- диат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадаелон æвзаг. Спорт æмæ Олимпæг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындынад царды.

Ныхасы культура. Ирон национ культура: нывканынад, музыкалон аивад, кино- аивад. Ирыстоны намысы ләгтә. Дунейы адәмты музыкалон культура. Нырыккон музыкайы стильтә. Зындгонд музыканттә әмә музыкалон кьордтә.

Тематикон пълан 7-æм къл. (къуыри 1,5 сах., æдæппæтæй 51 сах., уыдонæй 5 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архайды хуызтæ
5-6 кълæсты рацыд æрмæг фæлхат кæнын (5 сах.)			
1.	Фонетикæ	<i>Фæлхат кæнын</i> Дамгъуат. Мырты дихад хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонтыл.	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты тыххæй зоньндинаедтæ фæлхат кæнын. Дзырдтæ алфавитон уагмæ гæстæ фыссын.

		<p>Хъæлæсонты дихад лæмæгъ æмæ тыхджын хъæлæсонтыл. Цавды æгъдæуттæ ирон æвзаджы. Зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ. Хицæн дзырдты дих уæнгтыл.</p>	<p>Дзырдтæ æмæ дзырдты къордтыл цавд æварын. Дзырды аразæг хæйттæ хицæн кæнын. Дзырдтæ уæнгтыл дих кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Скъуыддзаг Нигеры уац «Къоста æмæ ирон дзырд»-æй.</p>	<p>Наукон-популярон текст кæсын. Тексты мидисыл нихас кæнын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Маделон æвзагмæ хи цæстæнгас æвдисын.</p>
2.	Номдар	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Номдары грамматикон нысаниуæг. Сæрмагонд æмæ иумæйаг номдартæ. Конкретон æмæ иппæрдон номдартæ. Æмбырдон номдартæ. Номдарты дзырдарæст. Номдарты нымæц. Номдарты тасындзаг. Номдарты синтаксисон функцитæ. Номдар æвзарины фæтк. Мырты ивынад, номдарты бирæон нымæц аразгæйæ. Номдарты растфыссынад.</p>	<p>Номдары тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Сæрмагонд, иумæйаг, конкретон, иппæрдон æмæ æмбырдон номдартæ иртасын. Вазыгджын æмæ цыбыргонд вазыгджын номдартæ аразын. Номдартæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæстон æвзæрст кæнын. Номдарты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Текст «Мадæлон æвзаг» – Цгъойты Х. уацæй скъуыддзаг.</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Тексты мидисыл нихас кæнын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Маделон æвзагмæ хи цæстæнгас æвдисын.</p>

3.	Миногогон	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Миногогон куыд ныхасы хай. Миногонты функцита хъуыдыйады. Миниуæгæвдисæг миногонтæ. Ахастæвдисæг миногонтæ. Бæрцбарæнтæ. Миногонты дзырдарæзт. Миногонты синтаксисон функцита. Миногогон æвзарыны фæтк. Мырты ивынад миногонтæ фæсæфтуанты руаджы аразгæйæ. Цавды бынат дзырdbæстыты.</p>	<p>Миногонты тыххæй зонындзинаедтæ фæлхат кæнын. Дзырдтæй миногонтæ аразын. Миниуæгæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ хицæн кæнын. Миногонты орфограммаы хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Тексты алыхуызон дзырдты къордтæ агурын æмæ сыл цавд æварын. Миногонтæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæзт</i> Мысæм сæрды каникултæ. Текст «Сау денджыз» – скъуыддзаг Мæрзойты Сергейы радзырд «Космонавтты чысыл хæлар»-æй.</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Тексты мидисыл ныхас кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Монологон ныхасы миниуджытæ бæрæг кæнын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, сæрдыгон фæлладуагъды тыххæй ныхас кæнын.</p>
4.	Нымæцон	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцон куыд ныхасы хай. Нымæцонты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Нымæцонты дих сæ арæзтмæ гæсгæ. Ирон нымады хуызтæ. Нымæцонты растфыссынад. Нымæцон æвзарыны фæтк. Æрхæцæн нысæнттæ таурæгъон, фарстон, хъæрон хъуыдыйæдты.</p>	<p>Нымæцонты тыххæй зонындзинаедтæ фæлхат кæнын. Нымæцонты орфограммаы хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Ирон нымады дыууæ хуызæй пайда кæнын. Нымæцонтæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Мысæм сæрды каникултæ. Цыбыр текст-фыстæг нымæцонтимæ.*</p>	<p>Текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Сæргæндты хуызы тексты пълан аразын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, нымæцонтæй пайдагæнгæйæ хи тыххæй дзурын.</p>
5.	Номивæг	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Номивæг куыд ныхасы хай. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Номивджыты тасындзæг. Номивджыты синтаксион функцитæ. Номивæг æвзарыны фæтк. Хуымæтæг хъуыдыйад.</p>	<p>Номивджыты тыххæй зоньндзинаедтæ фæлхат кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд бынæтты хъæугæ номивджытæ æвæргæйæ. Номивджытæн фонетикон æмæ морфологион æвзæрст кæнын. Номивджыты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Æппæты фæрджындæр фæндаг – адæммæ хæларæй цæрын. Скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй.</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Фæрстыты хуызы тексты пълан кæнын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, хи дарыны уагыл ныхас кæнын.</p>
МОРФОЛОГИ (43 сах.)			
Мивдисæг (13 сах.)			
6.	Мивдисæг	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Иумæйаг æмбарынад мивдисæджы тыххæй. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты разæфтуангты нысаниуджытæ. Мивдисджыты растфыссынад.</p>	<p>Мивдисджыты тыххæй зоньндзинаедтæ фæлхат кæнын. Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын. Мивдисджытæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Алцы зонын дæр хорз у. Скъуыддзаг текст «Фыссынады хæрзгæнджытæ»-йæ журнал «Ногдзау»-æй.</p>	<p>Нывтæм гæсгæ, тексты ныхас цауыл цаудзæн, уый бæрæг кæнын. Текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын æмæ сын фæрстытæй сæргæндтæ хъуыды кæнын. Диалогон ныхасы миниуджытæ бæрæг кæнын æмæ диалог аразын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ заердыл дарын.</p>
7.	Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ	<p>Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты нысаниуджытæ. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты хицæндзинадтæ. Æмкъай цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ.</p>	<p>Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты сæ бындурты хъæлæсонтæм гæсгæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты сæ уидаджы хъæлæсонтæм гæсгæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты фæсæфтуан -с-мæ гæсгæ хицæн кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Синонимтæ. Антонимтæ. Æмбисæндтæ.</p>	<p>Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Дзырдтæ æмæ фразеологизмтæй (æмбисæндтæй) пайда кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ацæргæ адæймагæн – кад. Цыбыр текст «Ирон æгъдæутты ахсджагдæр æмæ рæсугъддæр» – скъуыддзаг Чеджемты Æ. чиныг «Æртхурон»-мæ гæсгæ.</p>	<p>Нывтæ, дзырдтæ æмæ дзырдбæстытæм гæсгæ, тексты ныхас цауыл цаудзæн, уый бæрæг кæнын. Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Тексты хатдзæгмæ хи цæстæнгас æвдисын. Монолог-тæрхæтты миниуджытæ иргасын æмæ Ацæргæ адæймаджы бонь фæдыл хистæртæн арфæйы текст фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ заердыл дарын.</p>

8.	Мивдисæджы бындуртæ	Мивдисджыты бындуртæ: нырыккон, ивгъуыд, суинаг. Нырыккон афоны бындуры арæзт. Ивгъуыд афоны бындуры арæзт. Суинаг афоны бындуры арæзт.	Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Мивдисджыты бындурты алыхуызон мырон ивддзинаедтæ (хъæлæсонты ивд, æнахъæн уæнгты ивд æндæртæй, æмхъæлæсонты æмхуызонад) иртасын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды конд. Хуымæтæг хъуыдыйад. Хъуыдыйады уæнгтæ.	Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста. Текст «Балц Къостайы номимæ баст бынагтæм» (райдайæн) – скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй. Цыбыр текст Къостайы «Ирон фæндыр»-ы тыххæй (скъуыддзаг Цæллагты Валоджы уацæй).	Текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын æмæ сын сæргæндтæ хъуыды кæнын. Нывты мидисимæ баст бынагтæ текстты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты æрмагыл æнцайгæйæ диалогон ныхас аразын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.
9.	Мивдисæджы здæхæнтæ. Æргомон здæхæн	Мивдисæджы ифтындзæг. Æргомон здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты ифтындзæг æргомон здæхæны. Æххуысгæнæг мивдисджытæ кæнын æмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг æргомон здæхæны.	Æргомон здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисджыты æргомон здæхæны суинаг афоны 3-аг цагсомы æмæ ивгъуыд афоны 3-аг цагсомы формæтæ раст дзурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд бынагты хъæугæ мивдисджытæ æвæргæйæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы афонтæ. Мивдисæджы бындуртæ. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ. Зæронд дзырдтæ.	Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ хицæн кæнын. Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста Текст «Балц Къостайы номимæ баст бынаттæм» – скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй.</p>	<p>Текст кæсын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Къостайы цыртдзæвæнмæ Ирон театры раз хи цаæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрддыл дарын.</p>
10.	<p>Мивдисæджы здæхæнтæ. Бæллиццаг здæхæн</p>	<p>Бæллиццаг здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты ифтындзæг бæллиццаг здæхæны. Æххуысгæнаг мивдисджытæ кæнын æмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг бæллиццаг здæхæны.</p>	<p>Бæллиццаг здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисæг бæллиццаг здæхæны ифтындзæг кæнын. Бæллиццаг здæхæны мивдисджытæ æндæр здæхæнты мивдисджытæй хицæн кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы æргомон здæхæн. Синонимтæ. Дзырды фонетикон арæст. Дзырды хайтгæ. Хуымæтæг хъуыдыдæд.</p>	<p>Мивдисæг æргомон здæхæны ифтындзæг кæнын. Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыдæд уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста. Цыбыр текст «Къоста Пятигорскы»*.</p>	<p>Текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты æрмагыл æнцайгæйæ диалогон ныхас аразын. Цыбыр уацхъуыды миниуджытæ бæрæг кæнын. Газетмæ уацхъуыд «Куыд сбæрæг кодтам Хетæгкаты Къостайы райгуыраен бон» фыссын.</p>
11.	<p>Мивдисæджы здæхæнтæ. Бадзырдон здæхæн</p>	<p>Бадзырдон здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты ифтындзæг бадзырдон здæхæны. Æххуысгæнаг мивдисджытæ кæнын æмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг бадзырдон здæхæны.</p>	<p>Бадзырдон здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисæг бадзырдон здæхæны ифтындзæг кæнын. Бадзырдон здæхæны мивдисджытæ æндæр здæхæнты мивдисджытæй хицæн кæнын.</p>

		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы бæллиццаг здæхæн. Синонимтæ. Антонимтæ. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг. Фразеологизмтæ. Дзырды фонетикон арæзт. Дзырды хайтгæ. Хуымæтæг хуыдыйад.</p>	<p>Мивдисæг бæллиццаг здæхæны ифтындзæг кæнын. Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Фразеологизмты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хуымæтæг хуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Æрдз – нæ алыварс. Цыбыр текст «Хурныгуылд» (скъуылдзаг Дзасохты Музаферы уацау «Зæрватыччыты бæстæ»- йæ).</p>	<p>Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Æрдзы æрфыст аразæг хайтгæ бæрæг кæнын. Æрдзы æрфыст аразын.</p>
12.	Мивдисæджы здæхæнтæ. Фæдзæхстон здæхæн	<p>Фæдзæхстон здæхæны нысаниуæг. Мивдисджыты ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны. Æххуысгæнаг мивдисджытæ кæнын æмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны.</p>	<p>Фæдзæхстон здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Фæдзæхстон здæхæны мивдисджытæ æндæр здæхæнты мивдисджытæй хицæн кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы бадзырдон здæхæн. Дзырды нысаниуæг. Синонимтæ. Дзырды фонетикон конд. Хуымæтæг хуыдыйад.</p>	<p>Мивдисæг бадзырдон здæхæны ифтындзæг кæнын. Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Алцæмæн дæр афон ис. Дзасохты Музаферы æмдзæвгæ «Ныстугантæ». Цыбыр текст «Куыд хъæуы гæрнийæ хъазын»*.</p>	<p>Текст кæсын. Текстæн сæргонд хуыды кæнын. Хуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Темæмæ гæсгæ ныхас саразын. Ирон сывæллæтты хъæзтыты тыххæй ныхас кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ заердыл дарын.</p>

13.	Мивдисæг ваййын, йæ ифтындзæг. Мивдисджыты растфыссынад	<p>Мивдисæг ваййын-ы нысаниуæг, йæ ифтындзæг. Мивдисджыты растфыссынад.</p> <p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы фæдзæхстон здæхæн. Мивдисджыты бындуртæ. Мивдисджыты синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хайтгæ. Хуымæтæг хуыдыйад.</p> <p><i>Ныхасы рæст</i> Фæззыгон хъæды. Цыбыр текст «Нывгæнаг» (райдайæн) – Дзасохты Музаферы радзырд«Нывгæнаг»-æй.</p>	<p>Мивдисæг ваййын ифтындзæг кæнын. Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.</p> <p>Мивдисæг фæдзæхстон здæхæны ифтындзæг кæнын. Дзырдтæн фонетикон æвзарст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуыдыйæдтæ фыссын цухгонд дамгъæтæ æвæргæйæ. Хуымæтæг хуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p> <p>Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Монолог-æрфыст аразын. Алыхуызон эмоционалон аргъæнаг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хуыдытæй æвдисын.</p>
14.	Мивдисджыты растфыссынад	<p>Мивдисджыты растфыссынад.</p> <p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты бындуртæ. Мивдисджыты синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хайтгæ. Хуымæтæг хуыдыйад.</p> <p><i>Ныхасы рæст</i> Фæззыгон хъæды. Цыбыр текст «Нывгæнаг» (кæрон) – Дзасохты Музаферы радзырд «Нывгæнаг»-æй.</p>	<p>Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.</p> <p>Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Мивдисджыты бындурты алыхуызон мырон ивдзинаedtæ (хъæлæсонты ивд, æнахъæн уæнгты ивд æндæртæй, æмхъæлæсонты æмхуызонад) иртасын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p> <p>Текст кæсын. Авторы хатдзæгмæ хи цæстæнгас æвдисын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Алыхуызон эмоционалон аргъæнаг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хуыдытæй æвдисын. Зæрдылдарæнмæ гæсгæ æрæмбырд кæнын æрмæг нывæцæн ныффыссынæн ахæм темæйыл: «Фæззæг Ирыстоны».</p>

15.	Мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ	Мивдисæджы цæсгомон æмæ æнæцæсгомон формæтæ. Мивдисджыты æнæцæсгомон формæты арæст. Мивдисджыты æнæцæсгомон формæты ифтындзæг.	Иу сæйраг уæнг (зæгъинаг) кæм вæййы, ахæм хуымæтæг хъуыдыйæдты мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ æмæ æнæцæсгомон мивдисджытæй пайда кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисджытæн здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом амонь. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Дун-дунейыл балц. Цыбыр текст «Цымыдисаг хох – Америкæйы»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Тексты мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын.
16.	Контролон куыст		
17.	Мивдисджыты дзырдарæст	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты дзырдарæст. Мивдисæг æвзарыны фæтк.	Хуымæтæг мивдисджытæ вазыгджын мивдисджытæй хицæн кæнын. Мивдисæгаг фонетикон, морфемон, дзырдарæстон æмæ морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ. Мивдисæджы здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Иу сæйраг уæнг (зæгъинаг) кæм вæййы, ахæм хуымæтæг хъуыдыйæдты мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ æмæ æнæцæсгомон мивдисджытæй пайда кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Дзырдтæн фонетикон, дзырдарæстон æмæ морфологион æвзæрст кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.

		Ныхасы рæзт Дун-дунейыл балц. Цыбыр текст «Æдзæраг бæстæйы æдзæраг зæхх»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын.
18.	Мивдисджыты растфыссынад	Вазыгджын мивдисджытæ æмæ хуымæтæг мивдисджыты вазыгджын формæты растфыссынад.	Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты дзырдарæзт. Дзырды нысаниуæг. Географон терминтæ, топонимтæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ, æрбайсгæ дзырдтæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Хуымæтæг мивдисджытæ вазыгджын мивдисджытæй хицæн кæнын. Мивдисæгæн фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон æмæ морфологион æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Географон терминтæ, топонимтæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ, æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.
		Ныхасы рæзт Дун-дунейыл балц Цыбыр текст «Морæ къуылдымтæ»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Текстæ гæсгæ фæрстытæн дзуап дæгтын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ æрдзон бынаты тыххæй дзурын.
Миногми (4 сах.)			
19.	Миногми. Нырыккон афоны миногмитæ	Миногмийы нысаниуæг. Миногон æмæ миногмийы абарст. Миногми æмæ мивдисæджы абарст. Нырыккон афоны миногмиты аразт. Миногмиты синтаксисон функцитæ.	Миногми номдар æмæ миногонæй хицæн кæнын. Миногми-бæрæггæнинаг дзырдимæ иу цавдимæ дзурын. Мивдисджытæй нырыккон афоны миногмитæ аразын. Нырыккон афоны миногмитæн морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Цавд дзырdbæстыты.	Дзырдты къордтыл цавд æвæрын. Географон терминтæй, топонимтæ, æндæр сæрмагонд

		<p>Арбайсга дзырдта. Терминта. Географион терминта, топонимта, гидронимта ама а.д. Хуыдыйадты алы хуызта са арэзтма гасга.</p>	<p>намтга ама арбайсга дзырдтаэй пайда канын. Хуымаэтаг хуыдыйад уангтам гасга авзарын. Хуымаэтаг ама вазыгджын хуыдыйадта карадзийа хицан канын.</p>
		<p><i>Ныхасы рэзт</i> Уарасейы арды рэсугьдар бынагта. Цыбыр текст «Байкал»*.</p>	<p>Наукон-популярон текст касын. Хуыдыйадты мидис амбарын канын. Тексты сайраг хуыды бэраг канын. Текстма гасга фэрстытан дзуап дэгтын. Тексты дзырдта ама дзырдабастытыл, дзырдуатыл анцайгайа ардзон бынаты тыххэй дзурын.</p>
20.	<p>Миногоми. Ивгуыд афоны миногомита</p>	<p>Ивгуыд афоны миногомиты арэзт. Ивгуыд афоны миногомиты нысаниуджыта. Ивгуыд афоны миногомиты бындурта ама мивдисаджы ивгуыд афоны бындурта. Ивгуыд афоны миногомиты растфыссынад.</p>	<p>Ивгуыд афоны миногомита са миниюджытам гасга иртасын. Ивгуыд афоны миногомиты орфограммаы хуызта амонь ама раст канын. Мивдисджытаэй ивгуыд афоны миногомита аразын. Ивгуыд афоны миногомита морфемон ама дзырдарэзтон авзарст канын.</p>
		<p><i>Фелхат канын</i> Миногомийы нысаниуаг. Миногон ама миногомийы абарст. Миногоми ама мивдисаджы абарст. Нырыккон афоны миногомиты арэзт. Миногомиты синтаксисон функцита. Терминта. Географион терминта, топонимта, гидронимта, ама а.д.</p>	<p>Миногоми номдар ама миногонаэй иртасын. Миногоми-бэраггэнинаг дзырдиа иу цавдиа дзурын. Нырыккон афоны миногомита морфемон ама дзырдарэзтон авзарст канын. Географион терминтаэй, топонимта, андаер сармагонд намтга ама арбайсга дзырдтаэй пайда канын. Хуымаэтаг хуыдыйад уангтам гасга авзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рэзт</i> Уарасейы арды рэсугьдар бынагта.</p>	<p>Наукон-популярон текст касын. Хуыдыйадты мидис амбарын канын. Текстма гасга фэрстытан дзуап дэгтын.</p>

		Цыбыр текст «Тундрæ»*.	Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгайæ æрдзон бынаты тыххæй дзурын.
21.	Миногми. Суинаг афоны миногмитæ	Суинаг афоны миногмиты арæзт. Суинаг афоны миногмиты нысаниуджытæ. Миногмиты рахызт æндæр ныхасы хайтгæм.	Суинаг афоны миногмитæ сæ миниуджытæм гæсгæ иртасын. Мивдисджытæй суинаг афоны миногмитæ аразын. Миногмиты æндæр ныхасы хайтгæй хицæн кæнын (номдар, миногон).
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ивгъуыд афоны миногмиты арæзт. Миногмиты синтаксисон функцитæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хайтгæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Ивгъуыд афоны миногмитæ сæ миниуджытæм гæсгæ иртасын. Ивгъуыд афоны миногмиты орфограммæты хуызтæ амоньн æмæ раст кæнын. Ивгъуыд афоны миногмитæн морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Уæрæсейы историйы сыфтæ. Цыбыр текст «Сыбырмæ фæндаг»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгайæ Уæрæсейы историйы тыххæй дзурын.
22.	Миногмиты растфыссынад	Вазыгджын мивдисджытæй арæзт миногмиты растфыссынад. Дзырdbæстытæй арæзт миногмиты растфыссынад. Миногми æвзарыны фæтк.	Миногмиты орфограммæты хуызтæ амоньн æмæ раст кæнын. Миногмийæн морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногми. Вазыгджын дзырдтæ. Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады æмхуызон уæнгтимæ.	Вазыгджын дзырдтæ аразын. Хуымæтæг хъуыдыйад æмхуызон уæнгтимæ æвзарын. Æрхæцæн нысæнттæ æвзарыны æгъдæуттæ æмбарын кæнын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон таураегъта. Текст «Æрсойы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ (райдайæн).</p>	<p>Аивадон текст-радзырд хæдбарæй кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн фысгæйæ дзуапп дæттын.</p>
Фæрссагми (3 сах.)			
23.	Фæрссагми	<p>Фæрссагмийы нысаниуæг. Фæрссагмийы арæст. Фæрссагмийы синтаксион функцитæ. Вазыгджын фæрссагмиты арæст.</p>	<p>Мивдисджытæй фæрссагмитæ аразын. Фæрссагмийæн дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Хъуыдыйад фæрссагмион здæхтимæ синонимон домгæвазыгджын хъуыдыйадæй ивын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын.</i> Дзырды нысаниуæг. Мивдисæджы бындуртæ. Миногми.</p>	<p>Мивдисджыты бындуртæ хицæн кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон таураегъта. Текст «Æрсойы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ (дарддæр).</p>	<p>Аивадон текст-радзырд кæсын. Тексты радзырдарæзæг хæйттæ (сæргонд, райдайæн, сæйраг хай, кæрон) бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
24.	Фæрссагми	<p>Фæрссагмиты æххæст æмæ æнæххæст хуыз. Фæрссагми æвзарыны фæтк.</p>	<p>Фæрссагмиты цавд æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фæрссагмион здæхтимæ хъæутæ интонацимæ кæсын. Хъуыдыйад фæрссагмион здæхтимæ синонимон домгæвазыгджын хъуыдыйадæй ивын. Фæрссагмитæн морфологион æвзæрст кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Фæрссагмийы нысаниуæг. Фæрссагмийы арæст. Æххæст æмæ æнæххæст мивдисджытæ. Дзырды нысаниуæг. Фрæзеологизмтæ.</p>	<p>Фæрссагмиты нысаниуæг æмбарын кæнын. Мивдисджытæй фæрссагмитæ аразын. Æххæст æмæ æнæххæст мивдисджытæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Фразеологизмты мидис æмбарын кæнын.</p>

		<i>Ныхасы рæзт</i> Зымагон таурагътæ Текст «Æрсофы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ (кæрон).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
25.	Контролон куыст	Фæрдзырд (8 сах.)	
26.	Фæрдзырд	Фæрдзырд куыд сæрмагонд ныхасы хай. Фæрдзырдты синтаксисон функцитæ.	Фæрдзырд æндæр ныхасы хæйтты æхсæнæй иртасын. Фæрдзырд хъуыдыйады мидаг агурын æмæ йæ уæнгтæм гæсгæ амоньн.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдтæ. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг.	Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Æрбайсгæ дзырдтæй раст пайда кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ног азы бæрагбон алы бæстæты. Текст «Ногбоны балц Италимæ»* (журнал «Мах Дуг»-ы æрмæджытæм гæсгæ).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Лæвард пъланы сæргæндтæ текстмæ гæсгæ раст равæрын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатыл æмæ ныхасы рæзты æрмæджытыл æнцайгæйæ Ногбоны тыххæй радзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
27.	Фæрдзырдты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ	Фæрдзырдты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ: иумæйаг æмбарынад.	Фæрдзырд æндæр ныхасы хæйтты æхсæнæй иртасын. Фæрдзырд хъуыдыйады мидаг агурын æмæ йæ хуыз амоньн.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимтæ. Фæрдзырды иумæйаг æмбарынад. Хуымæтæг хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ.	Фæрдзырд хъуыдыйады мидаг агурын æмæ йæ уæнгтæм гæсгæ амоньн. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон цаутæ. С. Михалковы радзырд «Ног азы размæ чи 'рцыди, ахæм æцæг хабар» (Дзасохты Музаферы тæлмацмæ гæсгæ).</p>	<p>Аивадон текст-радзырд кæсын. Тексты радзырдаразаг хæйтгæ (сæргонд, райдайæн, сæйраг хай, кæрон) бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты диалог агурын æмæ йын йæ миниуджытæ бæрæг кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ заердыл бадарын.</p>
28.	Фæрсдзырдты бæрцбарæнтæ	<p>Фæрсдзырдты морфологион миниуджытæ. Фæрсдзырдты бæрцбарæнтæ.</p>	<p>Фæрсдзырд æндæр ныхасы хæйтты æхсæнæй иртасын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдты æхсæн бастдинады хуызтæ бæрæг кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Миногонты бæрцбарæнтæ.</p>	<p>Миногонтæ æмæ фæрсдзырдтæй алы бæрцбарæнты дзырdbæстытæ æмæ хъуыдыйæдтæ аразын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон хъæд. Текст «Зымæгон хъæд» (скъуыддзаг Хъушеты Мысосты радзырд «Зымæгон хъæд»-æй).</p>	<p>Аивадон текст-радзырд кæсын. Текстмæ гæсгæ сæвзаерæг æнкъарæнтæ æргом кæнын. Алыхуызон эмоционалон аргъæнæг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хъуыдытæй æвдисын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ зымæгон æрдзыл ныхас кæнын.</p>
29.	Номдартæй арæзт фæрсдзырдтæ	<p>Аразгæ æмæ æнаæразгæ фæрсдзырдтæ. Номдартæй арæзт фæрсдзырдтæ. Фæрсдзырдты растфыссынад.</p>	<p>Аразгæ фæрсдзырдтæ æнаæразгæ фæрсдзырдтæй хицæн кæнын. Фæрсдзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдты æхсæн бастдинады хуызтæ бæрæг кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Номдар (иумæйаг æмбарынад, нымæц, тасындзаг). Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг.</p>	<p>Номдар тасындзаг кæнын. Иууон нымæцы номдартæй бирæон нымæцы номдартæ аразын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зивæгæй цард нæй. Радзырд «Зымаг æмæ Магуса» (Тохты Иванмæ гæсгæ).</p>	<p>Радзырдмæ хъусын. Радзырден сæргонд æрхъуыды кæнын. Радзырды мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Райдайæны хуызæгмæ гæсгæ диалог дарддæр ахæцца кæнын. Нывтæм гæсгæ текст хи ныхæстæй дзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
30.	Миногонтæ æмæ нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ	Миногонтæй арæст фæрсдзырдтæ. Нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ.	Миногонтæ æмæ нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ иртасын. Фæрсдзырдтæ миногонтæ æмæ нымæцонтæй хицæн кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд фæрсдзырдтæ æвæргæйæ.
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Миногон (иумæйаг æмбарынад, миниуæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ). Нымæцон (иумæйаг æмбарынад, бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонтæ). Географион терминтæ æмæ нæмттæ.</p>	Минниуæгæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ хицæн кæнын. Нымæцонтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ иртасын. Географион терминтæй, топонимтæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын.
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Цыбыр текст «Кавказы фидауц» (скъуыддзаг проф. Беруаты Барисы уацæй).</p>	Наукон-популярон текст кæсын. Дыууæ-æртæ хъуыдыйадаей тексты сæйраг хъуыды æргом кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдтæ кæронмæ ахæцца кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинадтæ бæрæг кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздыг æрдзыл ныхас кæнын.
31.	Номивджытæй арæст фæрсдзырдтæ. Номивæгон фæрсдзырдтæ	Номивджытæй арæст фæрсдзырдтæ. Номивæгон фæрсдзырдтæ.	Фæрсдзырдтæ номивджытæй иртасын. Номивæгон фæрсдзырдты нысаниуджытæ амоньн.
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Номивæг (иумæйаг æмбарынад, куйд дих кæнынц номивджытæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ).</p>	Номивджытæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ иртасын. Географион терминтæй, топонимтæ, царæгойтæ æмæ зайæгойты нæмттæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын.

		<p>Географион терминтæ, цæрагойты æмæ зайæгойты нæмттæ. Дзырды нысаниуæг.</p>	<p>Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Цыбыр текст «Тебердаиы фæдзæхст бынат»* (М.А. Ахметов, В.В. Онищенко, Д.С. Салпагаров, А.Д. Салпагаровмæ гæсгæ).</p>	<p>Наукон-популярон текст кæсын. Тексты хицæн тематæ бæрæг кæнын. Тексты мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинадтæ бæрæг кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздыг æрдзылыхас кæнын.</p>
32.	<p>Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ. Куыд равзарын хъæуы фæрсдзырд</p>	<p>Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ. Фæрсдзырдты растфыссынад. Фæрсдзырд æвзарыны фæтк.</p>	<p>Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ амонин. Фæрсдзырдтæн антонимтæ агурын. Фæрсдзырдты орфограммæты хуызтæ амонин æмæ раст кæнын. Фæрсдзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Фæрсдзырд æмæ миногон кæрæдзийæ сæ синтаксисон æууæлтæм гæсгæ иртасын. Фæрсдзырдæн морфологион æвзæрст кæнын.</p>
33.	Контролон куыст		
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Фæрсдзырдты арæзт номдартæ, миногонтæй, нымæцонтæй, номивджытæй. Хауæнтæ. Географион терминтæ, цæрагойты æмæ зайæгойты нæмттæ.</p>	<p>Номдар тасындзæг кæнын. Фæрсдзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Географион терминтæй, топонимтæ, цæрагойтæ æмæ зайæгойты нæмттæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Текст «Цымыдисаг урок»* Кæсæг-Балхъары паддзахадон фæдзæхст</p>	<p>Текст кæсын. Тексты радзырд аразæг хæйттæ (сæргонд, райдайæн, сæйраг хай, кæрон) бæрæг кæнын. Тексмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.</p>

		бынаты тыххэй (М.А. Ахметов, В.В. Онищенко, Д.С. Салпагаров, А.Д. Салпагаровмæ гæсгæ) Текст «Къоста æмæ Кавказы географи» (скъуыддзаг проф. Беруаты Барисы уацæй).	Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Тексты диалог агурын æмæ йын йæ миниуджытæ бæрæг кæнын. Диалогон æмæ монологон ныхас аразын. Аргъгæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинадтæ бæрæг кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздыг æрдзыл ныхас кæнын. Публицистикон текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты райдайæнтæ дзургæйæ æххæст кæнын. Аргъгæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Къостайæн йæ зæрдæ тынгдæр цы хъуыддæгтыл рысти æмæ, Кавказимæ баст фæрстытæ куыд æргом кодта йæ уацты, уыдоны тыххэй ныхас кæнын.
ÆХХУЫСГÆНÆГ НЫХАСЫ ХÆЙТТÆ (13 САХ.)			
Фæсæвæрд (2 сах.)			
34.	Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ. Фæсæвæрд	Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ. Иумæйаг æмбарынад фæсæвæрдты тыххэй. Аразгæ æмæ æнæаразгæ фæсæвæрдтæ. Фæсæвæрд, йæ нысаниуæг, йæ бастдинад, йæ разæй лæууæг дзырдтимæ. Фæсæвæрдтæ-синонимтæ.	Фæсæвæрдты нысаниуæг амонь. Фæсæвæрдтæ се 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Фæсæвæрдты сæ разæй лæууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзурын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Цавды æгъдæуттæ. Синонимтæ. Омонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ.	Дзырдты къорды цавд æвæрын. Дзырдтæ æмæ дзырдбæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Омонимтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ æххуысгæнæг ныхасы хæйттæй хицæн кæнын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Хистæр – зондамонæг. Текст «Куырыхон хистæры амындтытæ» (Чеджемты Ахсармæ гæсгæ).</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст (таурагъ) хи ныхæстæй дзурын. Хистæрты зондамындмæ хъус дарын хъæуы æви нæ, уымæ хи цаæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
35.	Фæсæвæрд	<p>Фæсæвæрдты нисаниуджытæ. Фæсæвæрдты растфыссынад. Фæсæвæрд æвзарыны фæтк.</p>	<p>Фæсæвæрдты нисаниуджытæ амонь. Фæсæвæрдты сæ размæлаууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзурын. Фæсæвæрдты орфограммаы хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Фæсæвæрды нумæйаг æмбарынад. Хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ.</p>	<p>Аразгæ фæсæвæрдтæ æнаæразгæ фæсæвæрдтæй хицæн кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> 23 февраль – Фыдыбæстæ хъахъхъæнæнджы бон. Цыбыр текст «Уарæсейы, Ирыстоны намыс æмæ сæрыстырдзинад» (скъуыддзаг газет «Рæстдзинад»- æй).</p>	<p>Публицистикон текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Тексты мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. 23 февралы – Фыдыбæстæ хъахъхъæнæнджы боны тыххæй ныхас кæнын.</p>
Разæвæрд (1 сах.)			
36.	Разæвæрд	<p>Иумæйаг æмбарынад разæвæрдты тыххæй. Разæвæрдты нисаниуджытæ. Грамматикон синонимтæ (номдар разæвæрд <i>æд</i>-имæ æмæ номдар цæдисон хауæны). Разæвæрдты растфыссынад.</p>	<p>Разæвæрдты сæ фæстæ лаууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзурын. Разæвæрдтæ се 'мхуызон разæфтуантæй хицæн кæнын. Дзырдты орфограммаы хуызтæ амонь æмæ раст кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд разæвæрдтæ æвæргæйæ.</p>

		<p><i>Фалхат канын</i> Синонимтæ. Антонимтæ. Мивдисджыты дзырдарæзт.</p>	<p>Мивдисджытæн дзырдарæзтон æвзæрст канын. Дзырдтæн æмæ дзырdbæстытæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> 8 марты – Сылгоймæгты æппæтдунеон бон. Цыбыр текст «Уалдзæджы райдзастдæр бæрæгбон» (скъуылдзаг газет «Рæстдзинад»-æй)</p>	<p>Публицистикон текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын канын. Текст мидисон хæйттыл дих канын. Текстæн æмæ йæ мидисон хæйттæн сæргæндтæ хуыды канын æмæ сæ планы хуызы фыссын.</p>
Бæттæг (4 сах.)			
37.	Бæттæг	<p>Бæттæгты тыххæй иумæйаг æмбарынад. Бæттæгты дих сæ арæзмæ гæсгæ.</p>	<p>Бæттæгтæ се 'мхуызон нихасы хæйттæй хицæн канын. Хуымæтæг, вазыгджын æмæ амад бæттæгтæ хицæн канын.</p>
		<p><i>Фалхат канын</i> Зæронд дзырдтæ. Хуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хуыдыйæдтæ.</p>	<p>Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын канын. Хуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хуыдыйæдтæ кæрæдзийæ иртасын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Уазæгуаты – ивгъуыдмæ. Текст «Хъæутæ æмæ царæнтæ» (Скъуылдзаг Болатты Хъазыбеджы уацæй).</p>	<p>Текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих канын. Текстæн æмæ йæ мидисон хæйттæн сæргæндтæ хуыды канын æмæ сæ планы хуызы фыссын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нæ рагфыдæлты цард æмæ æгъдаумæ хи цæстæнгас æвдисын.</p>
38.	Бæттæг	<p>Бабæттæг æмæ домгæ бæттæгтæ.</p>	<p>Хуыдыйæдты мидæг бастдзинады хуызтæ иртасын. Бабæттæг æмæ домгæ бастдзинады бæттæгтæ хицæн канын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстытæй хуыдыйæдтæ аразын. Хуыдыйæдтæ фыссын хъæутæ бæттæгтæ æвæргæйæ. Схемæмæ гæсгæ вазыгджын хуыдыйæдтæ аразын.</p>

		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Зæронд дзырдтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ.</p>	<p>Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ иртасын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Уазæгуаты – нвгъуыдмæ. Текст «Хъæутæ æмæ царæнтæ» (Скъуыддзæг Болатты Хъазыбеджы уацай).</p>	<p>Текст кæсын. Тексты сæйраг темæ æмæ дæлтæмæтæ хицæн кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текстмæ гæсгæ хъуыдыйады хицæн хайттæй æнæхъæн хъуыдыйад аразын. Нæ рагфыдæлтты цард æмæ æгъдаумæ хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
39.	Бæттæг	<p>Аразгæ æмæ æнæаразгæ бæттæгтæ. Бæттæг æвзарыны фæтк.</p>	<p>Бæттæгтæ сæ 'мхуызон нихасы хайттæй хицæн кæнын. Синонимон бæттæгтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæутæ бæттæгтæ æвæргæйæ. Бæттæгæн морфологион æвзæрст кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Зæронд дзырдтæ. Омонимтæ. Синонимтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ.</p>	<p>Омонимон нихасы хайттæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ иртасын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Фæткæн – æгъдау, æгъдауæн – ном Цыбыр радзырд «Давд» (Саламты Алиханмæ гæсгæ).</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ пъланы фæрстытæ æмбæлгæ фæткыл æварын. Фарстон-дзуаппон диалоджы миниуджытæ бæрæг кæнын. Тексты фарстон-дзуаппон диалоджы агурын. Уырыссаг хъуыдыйæдтæ ирон æвзагмæ тæлмац кæнын. Хи дарыны уагмæ раст цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>

40.	Бæттæг	Бæттæгты стилистикон миниуджытæ.	Бæттæгты стилистикон миниуджытæ хицæн кæнын. Синонимон бæттæгтæ кæрæдзийæ ивын. Вазыгджын хъуыдыйæдтæй хуымæтæг хъуыдыйæдтæ аразын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды лексикон нысаниуæг. Синонимтæ. Хъуыдыйæдтæ сæ арæзтмæ гæсгæ. Хъуыдыйады уæнгтæ. Хъуыдыйæдтæ, цы æнкъарæнтæ æвдисыңц, уыдонмæ гæсгæ. Хъуыдыйæдтæ сæ загъды нысанмæ гæсгæ.	Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Бæттæгæн морфологион æвзæрст кæнын. Хъуыдыйæдтæ сæ арæзтмæ гæсгæ хицæн кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Дзырдтæй хъуыдыйæдтæ аразын. Хъуыдыйæдты кæрон хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрцыд, ныллæуыд уалдзæг! Цыбыр текст «Уалдзыгон стъалытæ» (Дзасохты Музафермæ гæсгæ).	Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд æрхъуыды кæнын. Алыхуызон эмоционалон-аргъæнаен дзырдтæй пайда кæнын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, æрдз уарзын æмæ йыл аудын – адамæн сæ фыццагдæр хæс кæй у, ууыл ныхас кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
Хайыг (5 сах.)			
41.	Хайыг	Хайыгты тыххæй иумæйаг æмбарынад. Хайыгты арæзт. Хайыгты равзæрд. Хайыгтæ æмæ æндæр ныхасы хæйттæ – омонимтæ.	Хайыгтæ се 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Хъуыдыйæдтæ хайыгтимæ хъæугæ интонацимæ кæсын. Алыхуызон хайыгтæй ныхасы пайда кæнын. Тексты хайыгтæ агурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ хайыгтæ æвæргæйæ.

		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Омонимтæ. Спортивон терминтæ. Ныхасы хæйттæ.</p>	<p>Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Спорт дун-дунейы. Цыбыр текст «Спорты историйы цымыдисаг сыфтæ»*.</p>	<p>Наукон-популярон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдтуатыл æнцайгæйæ, Олимпæг хъæзтыты историйыл ныхас кæнын.</p>
42.	Хайыгты нысаниуджытæ	<p>Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: сæрмагонд дзырдтæ, дзырдбæстытæ æмæ хъуыдыйæдты мидисæн уæлæмхасæн нысаниуджытæ дæттæг хайыгтæ.</p>	<p>Хайыгтæ се 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Алыхуызон хайыгтæй ныхасы пайда кæнын. Тексты хайыгтæ агурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ хайыгтæ æвæргæйæ.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Синонимтæ. Спортивон терминтæ.</p>	<p>Дзырдтæ æмæ дзырдбæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Спортивон терминтæй пайда кæнын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Цыбыр текст спорты райрæзты тыххæй Ирыстоны* (скъуыддзаг Гаджиты С. чынг «Осетия спортивная»-йæ).</p>	<p>Публицистикон текст кæсын. Текстæн сæргонд æрхъуыды кæнын. Пъланы фæрстытæ радзырды цаугы цыдмæ гæсгæ æвæрын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдтуатыл æнцайгæйæ, спорты райрæзтæ æмæ йæ ахадындынадыл ныхас кæнын.</p>

43.	Хайыгты нысаниуджытæ	Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: модалон хайыгтæ.	Дзурæджы ахастыгæ равдисынаен хайыгтæй пайда кæнын. Амонæн, дихон æмæ тыхджындæргæнæн хайыгтæ бæрæг кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ хайыгтæ æвæргæйæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Спортивон терминтæ. Фидаргæнæн æмæ æппæрццæг хъуыдыйæдтæ.	Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг нихасы хæйттæ хицæн кæнын. Фидаргæнæн æмæ æппæрццæг хъуыдыйæдтæ бæрæг кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Цыбыр текст «Гыццыл Ирыстоны стыр сгуыхтыгæ» (скъуыддзаг журнал «Мах дуг»-æй)	Публицистикон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстыгæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Ирыстоны зындгонд спортсменты тыххæй нихас кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
44.	Хайыгты нысаниуджытæ	Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: æнкъарæнтæ æвдисæг хайыгтæ. Хайыгты растфыссынад. Хайыг æвзарыны фæтк.	Æнкъарæнтæ æвдисæг хайыгтæ бæрæг кæнын. Формæаразæг æмæ дзырдарæзæг хайыгтæ бæрæг кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Хайыгæн морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Спортивон терминтæ.	Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг нихасы хæйттæ хицæн кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Скъуыддзаг Хуыгаты Георы пьесæ «Мæ богал»-æй.	Драмон уацмысæй скъуыддзаг хибарæй кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстыгæн фысгæйæ дзуапп дæтттын. Спорт æмæ физикон культурамæ хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.

45.	Контролон куыст		
Æвастхъæр (3 сах.)			
46.	Æвастхъæр	Иумæйаг æмбарынад æвастхъæры тыххæй. Æвастхъæрты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: æнкъарæнæвдисæг хайыгтæ. Хайыгтимæ æрхæцæн нысæнтгæ æвæрыны æгъдæуттæ.	Æвастхъæрты бæлвырд уагæй дзурын (хъæлæс бæрзонддæр кæнын, хъæлæсонтæ дæргъвæтинаей дзурын). Æвастхъæры стилистикон нысаниуджытæ иртасын. Æнкъарæнтææвдисæг æвастхъæртæ бæраг кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонан æмæ раст кæнын. Æвастхъæртимæ хъæугæ æрхæцæн нысæнтгæ æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ æрхæцæн нысæнтгæ æвæргæйæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйттæ.	Ныхасы хæйттæ кæрæдзийæ сæ сæйраг æууæлтæм гæсгæ хицæн кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Стыр Уæлахизы рухс. Цыбыр текст «Æдзæрд хæстоны нихас» (Туаты Сергеймæ гæсгæ).	Аивадон текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Тексты мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи нихæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Фыдыбæстæмæ, фыдыуæзæгмæ ахаст æвдисын, Стыр Уæлахизы бон æрæмысын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
47.	Æвастхъæр	Æвастхъæрты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: архайдмæ разæнгардгæнæг хайыгтæ. Хайыгтимæ æрхæцæн нысæнтгæ æвæрыны æгъдæуттæ. Аразгæ æмæ æнаæразгæ æвастхъæртæ. Мырфæзмæн дзырдтæ.	Æвастхъæрты бæлвырд уагæй дзурын (хъæлæс бæрзонддæр кæнын, хъæлæсонтæ дæргъвæтинаей дзурын). Æвастхъæры стилистикон нысаниуджытæ иртасын. Архайдмæ разæнгардгæнæг æвастхъæртæ бæраг кæнын. Æвастхъæртæ се 'мхуызон нихасы хæйттæй хицæн кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонан æмæ раст кæнын. Æвастхъæртимæ хъæугæ æрхæцæн нысæнтгæ æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ æвастхъæртæ æвæргæйæ.

			<p>Дзырдтæ æмæ æвастхæртимæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Текстæй мырфæзмæн дзырдтимæ хъуыдыйæдтæ фыссын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйттæ.</p>	<p>Ныхасы хæйттæ кæрæдзийæ сæ сæйраг æууæлтæм гæсгæ хицæн кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Стыр Уæлахизы рухс. Цыбыр текст «Хæстоны мысинагт» (скъуыддзаг Хъайтыхъты Азæмæты мысинагтæй).</p>	<p>Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдтуатыл æнцайгæйæ, Фыдыбæстæйы Стыр хæстмæ хи ахаст æвдисын, Стыр Уæлахизы бон æрæмысын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
7-æм къласы рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын (3 сах.)			
48-50.	Ныхасы хæйтты растфыссынад	<p><i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдтæ. Зæронд æмæ ног дзырдтæ. Синонимтæ. Дзырдты растфыссынад. Æрхæцæн нысæнттæ æварыны æгъдæуттæ.</p>	<p>Æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Зæронд æмæ ног дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Хъуыдыйады хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ æварын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзагзонынады дæсны. Цыбыр текст «Иры хæрзгæнаг» Вс. Миллеры тыххæй (скъуыддзаг Гæбараты Никъала æмæ Агънаты Æхсары уацæй).</p>	<p>Наукон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст хи ныхæстæй дзурын. Текстмæ гæсгæ дзырдбыд æххæст кæнын.</p>
51.	Контролон куыст		

Сәйраг домәнтә 7-әм къласы скъоладзауты зоньндзинәдтә әмә арәхстдзинәдтәм

Скъоладзаутә хъуамә зонь:

- 7-әм къласы әвзагәй цы темәтә сахуыр кодтой, уыдонән сә сәйрагдәрты раиртәстътә;
- мивдисәджы здәхәнтә әмә афонтә;
- миногми әмә фәрссагми, сә арәзт;
- фәрссагмион здәхт;
- фәрсдзырды нысануәг әмә грамматикон әууәлтә;
- әххуысгәнәг ныхасы хәйтты лексикон-грамматикон бәрәгтәәнәнтә;
- разәвәрдтә әмә сә 'мхуызон разәфтуантә;
- бабәттә әмә домгә бастдзинады бәттәгтә, сә хәстә;
- синонимон бәттәгтә;
- әмхуызон дзырдтәй загьд ныхасы хәйттә кәрәдзийә иртасын;
- алыхуызон ныхасы хәйттимә баст цавды әгьдәуттә;
- ирон әмә дыгурон диалектты иуәй-иу лексикон-грамматикон хицәндзинәдтә.

Скъоладзаутә хъуамә арәхсой:

- дзырдты орфограммаы хуызтә амоньн әмә раст кәнынмә;
- аргьгәәнән-әнкьсарәнджын, фәлгонцджын дзырдтәй тексты стиль әмә жанрмә гәсгә пайда кәнынмә;
- иу сәйраг уәнг (зәгьйнаг) кәм вәййы, ахәм хуымәтәг хъуыдыйәдты мивдисәджы әнәцәсгомон формәтә әмә әнәцәсгомон мивдисджытәй пайда кәнынмә;
- миногми номдар әмә миногонәй иртасынмә;
- фәрссагми әмә фәрссагмион здәхтытимә хъуыдыйәдтә аразынмә;
- хъуыдыйәд фәрссагмион здәхтимә синонимон домгәвазыгджын хъуыдыйәдәй ивынмә;
- фәсәвәрдтә, хайыгтә әмә бәттәгтә сә 'мхуызон (омонимон) ныхасы хәйттәй хицән кәнынмә;
- хъуыдыйәдтә хайыгтимә раст кәсынмә;
- синонимон бәттәгтә кәрәдзийә ивынмә;
- диалогтә, полилогты архайынмә; этикетон ныхасәй пайда кәнынмә;
- монологты алы хуызтә аразынмә;
- текст аразынмә, йә иу хай кәнаә текст әнәхьәнәй хи ныхәстәй дзурынмә;
- диктант, изложени, сочинени фыссынмә, адаймаджы бакасты, әрдзы әрфыст кәнынмә; фыстәг, тексты конспект, газетмә уацхъуыд, арфәйы гәххәтт, автобиографи, хъайтары характеристика фыссынмә;

- ныхасы хэйтты синтаксисон хэстæ бæræг кæнынмæ;
- фонетикон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион, синтаксисон æвзæрст кæнынмæ.